

TIER 2

ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu (USCIRF) 1998 Uluslararası Din Özgürlüğü Kanunu (IRFA) ile kurulan, ABD dışındaki evrensel din veya inanç özgürlüğü hakkını gözlemleyen, bağımsız, çift partili bir ABD federal hükümeti komisyonudur. USCIRF ABD dışındaki din veya inanç özgürlüğü ihlallerini gözlemlemek için uluslararası standartları kullanır ve Devlet Başkanına, Dışişleri Bakanına ve Kongre'ye siyasi önerilerde bulunur. USCIRF Dışişleri Bakanlığından ayrı faaliyet gösteren, bağımsız bir kuruluştur. 2017 Faaliyet Raporu, dünya üzerindeki ihlalleri belgelemek ve ABD hükümetine bağımsız siyasi önerilerde bulunmak bakımından Komisyon Üyelerinin ve profesyonel kadronun bir yıllık çalışmalarının doruk noktasını temsil etmektedir. 2017 Faaliyet Raporu, 2016 yılının Şubat ayından itibaren yıl boyunca geçen dönemi kapsamaktadır, ancak bazı durumlarda bu zaman diliminden sonra meydana gelen önemli olaylara da yer vermektedir. USCIRF hakkında daha fazla bilgi için, web sitesine [buradan](#) erişebilirsiniz ya da 202-786-0611 numaralı telefon üzerinden USCIRF'a doğrudan ulaşabilirsiniz.

Türkiye

Temel Bulgular: Türk hükümeti, özellikle başarısız olan Temmuz 2016 darbe teşebbüsünün sonrasında insan haklarını giderek daha geniş bir yelpaze üzerinde kısıtlamakla birlikte, Türkiye'deki din özgürlüğü koşullarını iyileştirmek için bazı olumlu adımlar da atmıştır. Hükümet, dini azınlık topluluklara ait olup kamulaştırılmış mülkleri iade etmiştir, kiliselerinin Kutsal Rahipler Meclisine katılabilmeleri için Rum Ortodoks Metropolitlerine çifte vatandaşlık vermiştir ve okul müfredatını gözden geçirmiştir. Bununla birlikte, Türk hükümetinin laikliği dinin kamusal yaşama hiçbir şekilde karıştırılmaması yönünde katı bir şekilde yorumlamasına bağlı olarak, Sünni Müslüman çoğunluk da dahil olmak üzere hiçbir dini cemaat tam yasal statüye sahip değildir ve tüm cemaatler kendi ibadethanelerine sahip olma ve koruma, din adamı yetiştirme ve dini eğitim sunma haklarını kısıtlayan devlet denetimlerine tabidir. Ayrıca, dini mülkler, din bilgilerinin kimlik kartlarına yazılması ve eğitim ile ilgili olarak mevcut din özgürlüğü kaygılarının varlığı süregelmektedir. Bu kaygılara dayanarak, USCIRF 2017 yılında Türkiye'yi yeniden 2. Seviyeye koymuştur.

ABD Hükümetine Öneriler

İnsan haklarının ülkedeki üzücü durumuna ilişkin endişelerin Türk hükümetine karşı dile getirilmesine ilaveten, ABD hükümeti şunları yapmalıdır:

- Aşağıdaki yolları izlemek suretiyle din özgürlüğü sorunlarını Türk hükümetinin en yüksek kademelerinin dikkatine sunmak:
 - Türkiye hükümetini Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) din veya inanç özgürlüğü ile ilgili kararlarına, kimlik kartlarının mikroçiplerindeki din hanesinin kaldırılması ve Alevi cemevlerinin yasal ibadethane ve Alevi

dedelerinin dini lider olarak tanınması da dahil olmak üzere, tamamen uymaya teşvik etmek;

- Türkiye'deki dini topluluklar hakkında Yahudi aleyhtarı veya aşağılayıcı ifadeler kullanan kamu görevlilerini açıkça kınanması yönünde Türk hükümetine baskı yapmak; ve
- Türkiye hükümetine Rum Ortodoks Heybeliada Ruhban Okulunun yeniden açılacağına ilişkin özel olarak ve devlet elinden verilen sözleri tutması ve diğer dini toplulukların kendi ruhban okullarını açmalarına ve işletmelerine izin vermesi için baskı yapmak; ve
- Türkiye genelinde bulunan yaklaşık üç milyon Suriyeli mülteciye yardımcı olması için Türk hükümetine mali ve ayni destekte bulunmak.

Arka Plan

Türk hükümeti dini kimliğe göre nüfus istatistiği yapmamaktadır. Ülkenin 80 milyon nüfusunun yaklaşık %99'unun İslam inancına bağlı olduğu öngörülmektedir. Bu nüfus içerisinde %80'inin Sünni Müslüman olduğu tahmin edilmektedir. 20 ila 25 milyon Alevi bulunmakta olup Türk hükümeti bu dinin mensuplarını heterodoks Müslüman olarak görmektedir; diğer yandan bazı Aleviler Şii Müslüman olduklarını belirtmekte, diğerleri ise kendilerini benzeri olmayan bir kültürün parçası olarak nitelendirmektedir. Sünni Müslümanların büyük bir kısmı Alevileri Gayrimüslim olarak görmektedir. Türkiye'nin Gayrimüslim dini azınlık toplulukları küçüktür. Türkiye'de Ermeni ve Rum Ortodokslar, Süryaniler, Yehova Şahitleri, Protestanlar ve ayrıca küçük Gürcü Ortodoks, Bulgar Ortodoks, Maruni, Keldani, Nesturi Süryani ve Roman Katolik toplulukları gibi çeşitli mezheplerde 150.000'inden az Hristiyan bulunmaktadır. Yahudiler nüfusun 20.000'den azını kapsamaktadır. Türkiye'de Bahailer gibi daha küçük diğer dini topluluklar da mevcuttur.

Türkiye'nin 1982 Anayasası inanç, ibadet ve dini fikirleri yayma özgürlüğü sağlamak ve dini gerekçelerle ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Ancak, laikliğe Türkiye penceresinden baktığımızda, devletin din üzerinde nüfuz edici bir kontrole sahip olduğunu ve bütün dini cemaatlerin tam yasal statülerini reddettiğini görmekteyiz. Türkiye'de İslami uygulamaların resmi kontrolü Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı iken, diğer tüm inançlar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün himayesindedir.

2016 yılının Temmuz ayında, Türkiye'de ve Türkiye dışında bazı kişilerin gitgide daha fazla otoriterleştiğine kanaat getirdiği Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a bağlı hükümete karşı başarısız bir darbe girişimi gerçekleşmiştir. Hükümet, bu şiddetli darbe teşebbüsünün ABD'de yaşayan Türk-Müslüman alimi ve Hizmet (Gülen) Hareketinin lideri Fethullah Gülen tarafından planlandığını iddia etmektedir. Başarısız darbeyi takip eden aylarda, aralarında akademisyenlerin, gazetecilerin, hakimlerin ve savcılarının da yer aldığı şüpheli Hizmet üyeleri ülke çapında toplu olarak tutuklanmıştır, on binlerce işten çıkarma yaşanmıştır ve okullar ile üniversiteler kapatılmıştır. Gülen tarafından yazılan dini metinlerin de aralarında bulunduğu kitaplar imha edilmiştir veya bunlara el koyulmuştur. Gülen'in dini görüşlerini yansıtan gazete

ve radyo kanalları satılmıştır veya kapatılmıştır. Ayrıca, Diyanet İşleri Başkanı Dr. Mehmet Görmez, Gülen ve takipçilerinin kafir olduğunu ifade etmiştir. Sonradan bazı kamu çalışanları görevlerine iade edilmiştir ve kurumlar yeniden açılmıştır ancak Temmuz ayında ilan edilen olağanüstü hal 19 Ocak 2017 tarihinde 90 gün daha uzatılmıştır.

2016–2017 Dini Özgürlük Koşulları

Eğitim: Türk hükümeti ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin Milli Eğitim Bakanlığı tarafından tespit edilen Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersini almasını zorunlu tutmaktadır. Gayrimüslim çocuklar dersten muaf olma imkanına sahiptir ancak bunun için genellikle hangi dine mensup olduklarını (veya dinsiz olduklarını) açıklamaları gerekmektedir ve bu durum toplumdaki dışlanmalarına yol açabilmektedir. 2014 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) öğrencilerin hangi dine mensup olduklarını açıklamaları gereksiniminin Avrupa Sözleşmesini ihlal ettiğine karar vermiş olsa da, sivil toplum kuruluşları USCIRF’a Türkiye’deki bazı okulların kararı uygulamadığını bildirmeye devam etmektedir. Ders kitapları da İslam haricindeki dinler hakkında yüzeysel, sınırlı ve yanlış yönlendiren bilgilere yer verildiği için eleştirilmiştir. Olumlu bir gelişme olarak, 8 Şubat 2017 tarihinde Eğitim Bakanı İsmet Yılmaz bütün zorunlu din derslerinin AİHM kararına uyacağını ve bütün dinlere eşit bir şekilde yaklaşacağını, Sünni İslam’ın diğer dinlerden ön planda tutulmasına son verileceğini açıklamıştır.

Ulusal Kimlik Kartları: 2010 yılında, AİHM Türk kimlik kartlarında din hanesini doldurma zorunluluğunun Avrupa Sözleşmesini ihlal ettiği yönünde karar vermiştir. Daha sonra, Türk meclisi bu bilginin kartlarda bulunma gereksinimini kaldıran bir yasa çıkarmıştır. 2 Ocak 2017 tarihinde geçerlilik kazanan yeni kimlik kartlarının üzerinde kart sahiplerinin dini bilgileri bulunmamaktadır ancak bu bilgiler kartın mikroçipi üzerinde zorunlu olmayan bir kişisel bilgi hanesi şeklinde mevcuttur. Dini azınlık toplulukları, bunu bir gelişme olarak görmekle birlikte, mensup olunan dine ilişkin bir kişisel bilgi hanesinin, boş bırakılması veya İslam haricindeki bir inanca yer vermesi halinde ayrımcılığa yol açabileceğinden endişe etmektedirler.

Aleviler: Aleviler Türkiye’nin toplam nüfusunun 20 ila 25 milyonunu oluşturmaktadır. Türk hükümetinin yasal olarak ibadethane saymadığı cemevlerinde ibadet eden Aleviler, bu nedenle diğer ibadethanelere sunulan yasal ve finansal destekleri alamamaktadır. 2016 yılının Nisan ayında, 2016 yılının Nisan ayında, AİHM Türk hükümetinin Alevi ibadethanelerini ve dini önderlerini tanımayarak Avrupa Sözleşmesini ihlal ettiğine hükmetmiştir. Ancak 2016 yılında Türk hükümeti çeşitli Avrupa ülkelerinde bulunan 126 Alevi dedesini (inanç önderleri) “alanında uzman” olarak tayin etmiştir. Dini önder sayılmaları noktasına ulaşılmasa da, bu unvan topluluklarının menfaatlerini savunmak için belirli bir düzeyde tanınmalarını sağlamaktadır. Mahkeme ayrıca topluluklarının hangi inanca ait olduğunu (İslam inancına ait olup olmadığını) yalnızca Alevi önderlerinin belirleyebileceğine hükmetmiştir.

Antisemitizm: Türk Yahudi topluluğu, özgür bir şekilde ibadet edebildiklerini ve sinagogların hükümet tarafından sürekli korunduğunu bildirmektedir. Buna karşın, özellikle yazılı ve sosyal medyada antisemitizm süregelen bir sorun teşkil etmektedir. Ayrıca, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisinin (AK Parti) yetkilileri çeşitli zamanlarda, özellikle Türkiye ve İsrail arasındaki ilişkilerin gerginleştiği zamanlarda, Yahudi karşıtı bir dil kullanmışlardır.

Türkiye, nüfusunun çoğu Müslüman olan ülkeler arasında, Uluslararası Yahudi Soykırımını Anma Birliğine etkin bir şekilde katkıda bulunan tek ülkedir. Türk hükümetinin 2016 yılında arka arkaya ikinci defa gerçekleştirdiği Yahudi Soykırımını Anma Günü töreninde Dışişleri Bakanı Yıldırım Tuğrul Türkeş bir konuşma yapmıştır. Aynı ay içerisinde, İstanbul'daki Esmâ Sultan Yalısında ikinci defa halka açık Hanuka kutlaması düzenlenmiştir. Bu törenlere Başbakan Yardımcısı Veysi Kaynak ve diğer siyasetçiler, sivil toplum kuruluşları ve dini önderler katılmıştır.

Rum Ortodoks: Türk hükümeti, topluluğun Patrik seçimini gerçekleştiren Rum Ortodoks Kilisesinin Kutsal Rahipler Meclisine yalnızca Türk vatandaşlarının üye olmasını zorunlu kılmaya devam etmektedir. Bununla beraber, 2010 yılından beri, 30 yabancı Metropoliten çifte vatandaşlığı onaylanmıştır. Rum Ortodoks Heybeliada Ruhban Okulu 1971 yılından bu yana olduğu gibi kapalı tutulmaktadır ve Türk hükümeti, 1923 Lozan Anlaşmasında yer alan müteakibliyet ilkesine dayanarak, Yunan hükümetinin Batı Trakya'daki Türk Müslüman azınlığa din özgürlüğü sağlamamasını gerekçe göstermeye devam etmektedir. Buna karşın 6 Ocak 2016 tarihinde Türk hükümeti İzmir'de bir Rum Ortodoks Epifani kutlaması düzenlenmesine izin vermiştir. Ayrıca, Rum Ortodoks Patrikliğinin dini açıdan önem arz eden tarihi alanlarda dini törenler gerçekleştirmesine izin verilmektedir. 2015–2016 eğitim yılında, Gökçeada'daki bir azınlık ortaokulu ve lisesi yeniden açılmıştır. Buna ilaveten, Türk makamları adada bir Rum azınlık anaokulu açılması talebini onaylamıştır.

Protestanlar: Türkiye'deki Protestan nüfusunun 6.000 ila 7.000 kişi olduğu tahmin edilmektedir. 2016 yılında, önceki yıllarda olduğu gibi, Protestan kiliseleri tahrip edilmiştir ve papazlar kısa mesaj, Facebook ve e-posta yoluyla nefret söylemine maruz kalmıştır. Topluluk hükümetin endişeleriyle ilgilenmediğinden veya hedef alınan kiliselere veya papazlara yeterli koruma sağlamadığından şikayet etmiştir.

2016 yılının Ekim ayında, 20 yıldan uzun süredir Türkiye'nin İzmir kentinde yaşayan ve küçük bir kiliseye önderlik eden bir ABD vatandaşı olan Rahip Andrew Brunson, Gülen ve başarısız olan Temmuz 2016 darbe teşebbüsü ile bağlantılı olduğu iddiasıyla tutuklanarak terörizmle suçlanmıştır.

Sünni Müslümanlar: Kısa bir süre önce sözde Hizmet üyeleri olarak nitelenenler hariç olmak üzere, Türkiye'nin Sünni çoğunluğu AK Parti hükümeti iktidarında din özgürlüğü konusunda gelişmelere şahit olmuştur. Eskiden, devlet memurlarının mesai saatleri içerisinde Cuma namazına katılmaları yasak idi. 2016 yılının Ocak ayında, Başbakanlık devlet memurlarına ilişkin bu yasağın kaldırdığını açıklamıştır. Ayrıca, 2017 yılının Şubat ayında, Türk emniyet güçleri ve ordusunda başörtüsü yasağı kaldırılmıştır. Türk devleti bünyesindeki en laik kurum olan Türk ordusunda başörtüsü 1980'lerden beri yasak idi.

Dini Azınlıklara Ait Mülkler: Geçmişte, Türk hükümetleri dini azınlıkların mülklerini kamulaştırmıştır. 2003'ten itibaren ve özellikle hükümetin 2011 yılındaki kararından bu yana, toplam değeri 2,5 milyar Türk Lirası'nı (1 milyar ABD Doları'nı) aşan 1000'den fazla mülk iade edilmiş veya tazminatı ödenmiştir. Süreç hala devam etmektedir ancak bazı azınlık toplulukları gecikmelerden ve başvuruların geri çevrilmesinden şikayet etmiştir. 2016 yılında, Türk hükümeti

mülklerin iade edilmesine veya tazminat ödenmesine ilaveten, aralarında 355 kilisenin, 24 şapelin ve 40 sinagogun yer aldığı 419 azımlık ibadethanesinin elektrik ve su giderlerini karşılamıştır.

Türk hükümeti 2015 yılının Ocak ayında Süryani Ortodoks topluluğuna Yeşilköy’de kilise inşa etmek üzere bir arazi bağışlamıştır ancak 2016 yılında başlayan kazı çalışmalarının Latin Katolik topluluğuna ait tarihi mezarları gün yüzüne çıkarılması sonrasında projede aksamalar olmuştur. 2015 yılının Eylül ayından beri kısmen hükümetin finanse ettiği bir restorasyondan geçmekte olan Rum Ortodoks Sümela Manastırının Ağustos 2018’de yeniden açılması planlanmaktadır.

Ayasofya: Türkiye’deki Hristiyan topluluğu, İstanbul’daki tarihi Ayasofya’nın durumundaki olası bir değişikliğe ilişkin endişelerini yıllardır dile getirmektedir. 1935 yılından beri yasal açıdan müze statüsüne sahip olmasına rağmen, yıllar içerisinde bazı Rum Ortodokslar Ayasofya’nın kilise olarak yeniden açılmasını, aralarında bazen Türk milletvekillerinin de bulunduğu bazı Müslümanlar ise cami olarak açılmasını talep etmişlerdir. Türk hükümeti USCIRF’a Ayasofya’nın yasal durumunu değiştirme niyetinde olmadığını ifade etmiştir. Ancak 2016 yılının Ramazan ayında Türkiye Devlet Radyo ve Televizyon Kurumu, Diyanet tarafından çekilen, içerisinde Ayasofya’da Kuran okunan bir diziyi yayınlamıştır ve 85 yıldır ilk kez müzenin minarelerinden ezan okunmuştur.

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kuzey kesimi: Türkiye Kuzey Kıbrıs’ın yaklaşık üçte birini 1974 yılından beri işgal altında tutmaktadır. Geçen yıl, dini grupların Türk askeri bölgeleri veya üsleri dışındaki ibadethanelere, mezarlıklara ve diğer tarihi ve kültürel bölgelere erişim sağlamalarına ilişkin herhangi bir rapor bulunmamaktadır.

ABD Politikası

Türkiye, ABD’nin önemli stratejik ortaklarından biridir, bir NATO müttefikidir ve Türkiye’nin güneyindeki İncirlik bölgesinde bir ABD hava üssü bulunmaktadır. ABD-Türkiye ilişkileri birçok konuyu kapsamaktadır, fakat en önemlisi, Türkiye’nin Suriye, Irak ve İran ile ortak sınırları paylaşmasından dolayı ortaya çıkan bölgesel istikrar ve güvenlik meselesi ile Irak Şam İslam Devletine (İŞİD) karşı mücadelede Türkiye’nin rolüdür. Ancak, 2014’ten bu yana, ABD ve Türkiye arasında Suriye krizi hakkında yaşanan anlaşmazlıklara bağlı olarak ABD ve Türkiye arasındaki ilişkiler gitgide gerilmektedir. Bunun yanı sıra, Türk hükümeti ABD’nin Irak ve Suriye’de İŞİD ile mücadele eden Kürt kuvvetlerine destek vermesini protesto etmektedir. Türk hükümeti, Irak ve Suriye’deki Kürt kuvvetlerinin, hem Türkiye hem de ABD tarafından terör örgütü olarak nitelendirilen Türkiye’deki PKK ile ilişkili veya PKK sempatisini olduğuna inanmaktadır. Başarısız olan Temmuz 2016 darbesinden sonra, Obama Yönetiminin Türkiye tarafından darbe teşebbüsünden ötürü suçlanan Gülen’i sınır dışı etmemesi üzerine hükümetler arasındaki gerginlik daha da artmıştır.

Şubat 2017’nin ortalarında, ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Türkiye Başbakanı Binali Yıldırım’ı ABD’nin İŞİD’e karşı mücadelede Türkiye ile yakın işbirliğini sürdüreceği konusunda

teminat vermiştir. IŞİD karşıtı koalisyon, terörist gruba karşı hava operasyonlarını yürütmek için halihazırda İncirlik hava üssünü kullanmaktadır.

ABD, 2011 yılından beri Türkiye'deki mülteciler için Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Ajansı, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği aracılığıyla toplam 66,6 milyon Amerikan Doları tutarında finansman sağlamıştır. Türkiye, Beşar el Esad rejiminden ve IŞİD zulmünden kaçmak için Türkiye'ye gelen çeşitli dini inançlara sahip en az 2,8 milyon kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Türk hükümeti, Suriyeli mültecilere kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve Türk halkı tarafından yapılan yardımın yaklaşık 25 milyar Amerikan Dolarına ulaştığını tahmin etmektedir.